

Kamil Waligóra
Wydziału Ekonomii i Zarządzania
Uniwersytet w Białymstoku

EKONOMIA SPOŁECZNA SZANSĄ DLA PODLASKIEGO RYNKU PRACY

Wstęp

Podlasie to region o stosunkowo wysokim bezrobociu i niskich kluczowych wskaźnikach: PKB, PKB per capita czy nominalnych dochodów do dyspozycji gospodarstw domowych¹. Niskie koszty jednostkowe (w porównaniu z kosztami pracy na innych obszarach kraju) powinny sprzyjać przedsiębiorstwom produkcyjnym. Różnica między kosztem dla producenta a korzyściami finansowymi powinna być wyższa niż ma to miejsce w zachodnich województwach Polski. Niestety, realnie nie przekłada się to na wymierny wzrost inwestycji. Tym samym istnieją problemy blokujące potencjał rozwojowy regionu, wymagające nowatorskich i nieliniowych rozwiązań.

Poniższy artykuł ma za zadanie przedstawić wybrane problemy podlaskiego rynku pracy oraz wskazać ich rozwiązania. Przybliżenie sylwetek firm z zakresu ekonomii społecznej ma na celu zaprezentowanie, że pionierzy już są – należy ich tylko zacząć naśladować². Ekonomia społeczna urzeczywistnia te cechy, które odróżniają ludzi od innych gatunków. Potrafimy czuć, współczuć, możemy zrozumieć inne jednostki. Ekonomia społeczna przenosi wymienione cechy na grunt gospodarki, uosabiając je w postaci przedsiębiorstw społecznych. Ekonomia nie jest tylko „zimną” matematyką, w której zysk jest jedynym wyznacznikiem sukcesu i skuteczności. Tak samo ważne są cele społeczne, które mogą dawać satysfakcję³, a tego nie można osiągnąć za pomocą pieniędzy.

W pierwszej części artykułu omówiono podlaski rynek pracy i jego problemy. Wskazano również szanse, które należy wykorzystać, aby poprawić sytuację społeczeństwa. W kolejnych częściach przedstawiono zagadnienia z zakresu ekonomii społecznej, przedsiębiorstw społecznych oraz wskazano, jak za jej pomocą mogą zostać rozwiązane problemy bezrobotnych. Zaprezentowano też przykładowe przedsiębiorstwa stosujące zasady ekonomii społecznej, które warto naśladować.

¹ *Produkt krajowy brutto – rachunki regionalne w 2009 r.*, [online], [dostęp 27.02.2012], dostępny w Internecie: http://www.stat.gov.pl/gus/5840_3594_PLK_HTML_HTML.htm.

² *Dobre praktyki: Polska*, [online], [dostęp 06.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433243>.

³ J. Stefaniak, *Wykorzystaj przetarte szlaki ekonomii społecznej*, AMJ MARKETING, Gdańsk 2009, s. 5.

Przedsiębiorstwa społeczne, zgodnie z trendami obowiązującymi w polityce UE, będą zyskiwały na znaczeniu⁴. W kolejnym okresie programowania to one zyskają dodatkowe finansowanie celowe na rozwój⁵. Włodarze UE widzą w nich potencjał, który może uchronić przed eskalacją niekorzystnych trendów na europejskim rynku pracy.

Wprowadzenie definicyjne

Ze względu na brak prawnych i jednoznacznie określonych definicji istoty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społecznego w niniejszym opracowaniu przyjęto te, które są najczęściej stosowane i powszechnie uznawane.

W związku z powyższym ekonomia społeczna będzie rozumiana jako działalność realizowana przede wszystkim dla celów społecznych, z której zyski w założeniu są reinwestowane. Ukierunkowuje się je na cele społeczne lub finansuje bezpośrednio potrzeby danej wspólnoty. Cele takie, jak: maksymalizacja zysku, zwiększanie dochodu właścicieli itp. są drugorzędne⁶. Podmiot funkcjonujący na zasadach ekonomii społecznej według ERN⁷ powinien spełniać przynajmniej część z wymienionych poniżej kryteriów społeczno-ekonomicznych⁸. Należą do nich:

- prowadzenie w sposób względnie ciągły i regularny działalności gospodarczej;
- ponoszenie ryzyka ekonomicznego swoich decyzji;
- istnienie w jego strukturze, choćby nielicznego, płatnego personelu;
- posiadanie orientacji na społecznie użyteczny cel realizowanych przedsięwzięć;
- tworzenie możliwie demokratycznego system zarządzania;
- posiadanie wspólnotowego charakteru działania;
- ograniczanie dystrybucji zysków (cele społeczne).

Powyższe elementy charakteryzują idealne przedsiębiorstwo społeczne. Od przedsięwzięć zaliczanych do tego sektora nie wymaga się jednak spełnienia wszystkich kryteriów, lecz większości z nich.

Pomimo że przedsiębiorstwa społeczne uznaje się za ważny element społeczeństwa obywatelskiego, to jednak działalność różni się zasadniczo zarówno od organizacji społecznych o charakterze charytatywnym, jak i przedsiębiorstw biznesowych. Pojęcie „przedsiębiorstwo społeczne”, jak już wspomniano, nie zostało

⁴ *Ekonomia Społecznego Sukcesu*, [online], [dostęp 28.02.2012], dostępny w Internecie: <http://ekonomiasukcesu.pl/es-w-unii-europejskiej.pl/ekonomia-spoleczna.html>.

⁵ J. Krzemiński, *Fundusze unijne po 2013 r. – pożyczki wyprą darmowe dotacje*, [online], [dostęp 27.02.2012], dostępny w Internecie: <http://www.obserwatorfinansowy.pl/2011/02/10/fundusze-unijne-po-2013-r-%E2%80%93-pożyczki-wypra-darmowe-dotacje/>.

⁶ *Social entirprises*, [online], [dostęp 20.09.2012], dostępny w Internecie: <http://www.emes.net/index.php?id=203>.

⁷ *European Reserch Network*, [online], [dostęp 20.09.2012], dostępny w Internecie: www.emes.net/index.php?id=203.

⁸ *Overview*, [online], [dostęp 20.09.2012], dostępny w Internecie: <http://www.emes.net/index.php?id=216>.

jeszcze jednoznacznie zdefiniowane. Można jednak wskazywać podmioty, które niezależnie od formy działalności realizują ideę ekonomii społecznej. W Polsce funkcjonują one przede wszystkim jako: kooperatywy, spółdzielnie (różnego typu), towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, społeczne kasy oszczędnościowe i kredytowe, stowarzyszenia i fundacje (w sytuacji, gdy podejmują działalność gospodarczą w pewnym ściśle ograniczonym prawem zakresie), Centra Integracji Społecznej itd.⁹

Przedsiębiorstwo społeczne, pomimo teoretycznego uściślenia pojęcia, faktycznie jest znacznie szersze i obejmuje wszystkie podmioty, które prowadzą działalność, realizując przede wszystkim cele społeczne. Nie jest istotne, czy realizowane są cele wewnętrzne – pracowników – czy ogółu społeczeństwa. Ważne jest proлюдzkie podejście, to, czego w przedsiębiorstwach funkcjonujących dla zysku po prostu brakuje.

Podlaski rynek pracy – charakterystyka

W województwie podlaskim bezrobocie stanowi jeden z największych problemów¹⁰. Na koniec grudnia 2011 r. zarejestrowanych bezrobotnych było prawie 66 tys.¹¹, co dało stopę na poziomie 14,1% (dla porównania w skali kraju bezrobocie wyniosło 12,5%)¹². Struktura bezrobocia również nie nastraja optymistycznie. Najsilniej brak pracy odczuwają ludzie młodzi przed 25. r. życia (zaraz po studiach) oraz osoby w wieku 50+. Obie grupy stanowią łącznie prawie 50% bezrobotnych w województwie¹³. Niebezpiecznym wydaje się przede wszystkim wzrastający odsetek ludzi młodych, którzy nie są w stanie znaleźć zatrudnienia w przeciągu od roku do dwóch lat. To powoduje, że stają się zagrożeni trwałym bezrobociem. I tak, jeśli w przypadku pierwszej grupy wiekowej aktywizacja zawodowa wydaje się nie stanowić większego problemu¹⁴, o tyle w przypadku osób w wieku 50 lat i więcej jest to bardzo trudne. Ludzie ci dużo częściej są zmęczeni pracą, chętniej korzystają ze świadczeń społecznych, nie szukają pracy (70% z nich jest już biernych zawodowo)¹⁵. Sytuacja wygląda lepiej wśród ludzi młodych. Niestety, tutaj czynnikiem ograniczającym zatrudnienie są niewłaściwe

⁹ P. Szymański, W. Zarzycki, *Zakładanie i prowadzenie przedsiębiorstwa społecznego*, FPW Barka, Poznań 2010, s. 4.

¹⁰ *Strategia rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku. Załącznik do Uchwały Nr XXXV/438/06 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 30 stycznia 2006 r.*, Białystok 2006, s. 8-10.

¹¹ *Podlaski rynek pracy*, grudzień 2011, [online], [dostęp 19.02.2012], dostępny w Internecie: http://www.up.podlasie.pl/uploads/upload/w_badan_i_analiz/podlaski_rynek_pracy/rynek_pracy_XII2011.pdf.

¹² Ibidem.

¹³ *Analiza wpływu interwencji z Europejskiego Funduszu Społecznego na rynek pracy w województwie podlaskim*, [online], [dostęp 25.02.2012], dostępny w Internecie: http://www.ewaluacja.gov.pl/Wyniki/Documents/6_121.pdf.

¹⁴ Gdyby występowała tylko odpowiednia podaż pracy.

¹⁵ *Analiza wpływu interwencji*, op. cit.

będź rozbieżne kwalifikacje w stosunku do potrzeb pracodawców¹⁶. Mimo tak dużego rynku i bezrobocia, przedsiębiorcy skarżą się na brak fachowców, a ludzie młodzi nie są w stanie znaleźć zatrudnienia bez stażu, którego nie mają gdzie odbyć.

Jak już wspomniano, inwestycji owocujących nowymi miejscami pracy w regionie Podlasia jest stosunkowo mało. Tym samym brakuje potencjału dla zmiany struktury i wysokości bezrobocia. W 2011 r. zasiłki dla bezrobotnych stanowiły prawie 75 mln zł (cały Fundusz Pracy w województwie podlaskim – 150 mln zł)¹⁷. To dodatkowo deprymuje społeczeństwo i hamuje działania zmierzające do pozyskania pracy. Zasiłki i świadczenia pomocowe ograniczają samodzielność ludzi¹⁸. Można zastanawiać się, czy taka forma wsparcia jest właściwa. Korzystniejszym wydaje się stworzenie miejsca pracy i umożliwienie zarabiania¹⁹. Wówczas osoba, poza poczuciem „bycia potrzebną”, generuje produkt krajowy oraz płaci podatki. Korzyści w tym wypadku jest wiele. Natomiast osoby pozostające na świadczeniach stają się jedynie kosztem dla państwa.

Analiza bezrobocia na podlaskim rynku pracy w 2011 r. według najważniejszych kategorii (wykres 1.) wskazuje, iż ponad 30 tys. bezrobotnych to osoby długotrwale bezrobotne. Jest to niekorzystne zjawisko, ponieważ pokazuje nadmierną niegospodarność kapitałem ludzkim i znaczną utratę potencjału. Niestety, w tej grupie znajduje się wiele osób, które nie chcą zmienić swojego życia. Odpowiada im stan, w jakim pozostają i pobieranie świadczeń z budżetu państwa²⁰. Często osoby te mają również inne źródła utrzymania, a tym samym zasilają tzw. szarą strefę. Ich długotrwała egzystencja poza systemem sprawia, że nie są chętne do rozpoczynania działalności, pracy na etacie, czy korzystania z innych form, które wiązałyby się z płaceniem podatków.

¹⁶ PAP, *Podlaskie: rośnie bezrobocie, będą zatrudniać*, [online], [dostęp 03.03.2012], dostępny w Internecie: <http://praca.wp.pl/title,Podlaskie-rosnie-bezrobocie-ale-niektore-firmy-beda-zatrudniac,wid,14283976,wiadomosc.html>.

¹⁷ *Podlaski rynek pracy*, op. cit.

¹⁸ Niektórych osób nie można jednak wesprzeć pracą, ponieważ nie są do niej zdolne i to do nich jedynie powinny być kierowane świadczenia finansowe.

¹⁹ Zamiast wielokrotnie „dawać ryby”, lepiej raz „nauczyć łowić”.

²⁰ *Polityka rynku pracy w woj. podlaskim w 2011 r. – posiedzenie plenarne Wojewódzkiej Komisji Dialogu Społecznego w dniu 28 marca 2011 r.*, [online], [dostęp 01.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.dialog.gov.pl/files/pub/Polityka%20rynku%20pracy%20w%20wojew%20C3%B3dzowie%20podlaskim%20w%202011%20r.pdf>.

Wykres 1. Udział wybranych kategorii bezrobotnych w ogólnej kategorii bezrobotnych w województwie podlaskim na koniec 2010 r.

Źródło: *Analiza wpływu interwencji*, op. cit.

Kolejne dwie kategorie stanowią ludzie niewykształceni. Są to zarówno osoby nieposiadające elementarnego, średniego wykształcenia, jak i te bez kwalifikacji zawodowych. Tutaj jedyną szansą jest kształcenie ustawiczne i działania władz centralnych wspierających te procesy. Natomiast kolejne trzy grupy mogą zostać w pełni objęte działaniami ekonomii społecznej. Ludzi w wieku 50+ charakteryzuje znaczny zasób wiedzy i umiejętności, którego nie posiadają dwie kolejne kategorie: osoby do 25. r. życia i bez doświadczenia zawodowego. Ekonomia społeczna umożliwia tym trzem grupom stworzenie dla siebie miejsc pracy. Ich wiedza, kwalifikacje, zdolności mogłyby się uzupełniać, dając nową wartość tak ważną z punktu widzenia konkurencyjności rynkowej.

Podlaski rynek pracy jest jednym z trudniejszych. Wysoki wskaźnik bezrobocia wiąże się ze specyfiką gospodarczą, w której przeważa zatrudnienie w rolnictwie (z roku na rok coraz niższe²¹) oraz w branżach produkcyjnych tak uzależnionych od koniunktury. To wszystko sprawia, że należy poszukiwać nowych rozwiązań, mogących zmienić sytuację i poprawić byt społeczeństwa.

„Problemy zamienić w szanse” – ekonomia społeczna dla Podlasia

Jak już wspomniano, na podlaskim rynku pracy występuje co najmniej kilka istotnych problemów. Do wymienionych wcześniej należy dodać jeszcze jeden: brak odpowiedniej integracji sfery nauki, biznesu i administracji. To zdaje się być najistotniejszym problemem, jak i zarazem potencjalnie największą szansą.

Nazywając problemy cząstkowe, należy zasygnalizować m.in.:

²¹ J. Wilkin, *Obszary wiejskie w warunkach dynamizacji zmian strukturalnych*, [w:] *Ekspertyzy do Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, t. I, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007, s. 600-601.

- brak zaufania względem siebie poszczególnych sfer, niechęć do podejmowania pracy w zespołach mieszanych;
- brak współpracy środowiska akademickiego w zakresie tworzenia kierunków adekwatnych do potrzeb rynku pracy, omijanie zagadnień związanych z generowaniem pomysłów i badań „dla biznesu”;
- brak chęci do podziału korzyści ze strony biznesu, co deprymuje środowisko akademickie, przyczynia się do oddzielania obu sfer od siebie – sfera administracji zdaje się być zamknięta na te problemy;
- brak udziału biznesu w finansowaniu nauki, co przyczynia się do: obniżania jakości kształcenia, braku odpowiedniego sprzętu naukowo-dydaktycznego, nieadekwatności kształcenia do potrzeb przedsiębiorców.

To tylko część problemów, które wpływają na podlaski rynek pracy. Warto więc „przekuć” te problemy w szanse (sukcesy) za pomocą odpowiedniego „młota” – ekonomii społecznej. Jednak, aby osiągnąć sukces i uruchomić właściwe trendy, muszą wystąpić bodźce i wsparcie z innych stron szeroko rozumianej gospodarki. Przede wszystkim ważna jest współpraca.

I tak, aby uruchomić te niewykorzystane pokłady kapitału ludzkiego, administracja publiczna mogłaby partycypować w kosztach integracji (przynajmniej na początku) obu sfer. Poprzez stworzenie odpowiednich ścieżek procesów kształcenia, dofinansowanie konkretnych badań, niezbędnych z punktu widzenia przedsiębiorców, a tym samym stworzenie systemu nauczania „wiedza + praktyka”, możliwe byłoby pozyskanie produktu (pracowników) o wymaganych kwalifikacjach, wzmacniających podlaski rynek pracy. Właściwym wydaje się również stworzenie grupy współpracy w zakresie praktyk. Mowa tu nie tylko o praktykach studenckich, ale również pracowników akademickich – tak, aby znali oni osobiście sposób funkcjonowania firm, a nie tylko zagadnienia teoretyczne z tego zakresu. Niewykluczone jest również, że powinno się opracować cennik usług/badań, który dostępny byłby dla biznesu. Nie musi to być gratyfikacja finansowa. Uczelnie są ciągle niedofinansowane i dysponują przestarzałymi pomocami dydaktycznymi. Wyposażenie mogłoby być właściwym wynagrodzeniem, które przyczyniałoby się do stworzenia odpowiednich pracowników w przyszłości.

Rozwiązaniem, które wspomogłoby aktywację wymienionych szans są właściwie przedsiębiorstwa społeczne. Łączą one dwa atrybuty, a mianowicie przedsiębiorczość i społeczność. Społeczność dlatego, że kluczowym założeniem takiego przedsiębiorstwa jest działanie na rzecz ludzi i dla realizacji ich potrzeb. Przedsiębiorczość przejawia się pod postacią pewnego zorganizowania, struktury, umożliwiającej prowadzenie działalności gospodarczej (wytwarzanie produktów i usług), która łączy elementy materialne i intelektualne dla wytworzenia wartości dodanej – nadwyżki. Ta jednak nie zostaje skonsumowana, a stanowi źródło rozwoju i przyczynia się do zaspokojenia kolejnych potrzeb społecznych²².

²² J. Hausner, *Zarządzanie publiczne*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008, s. 223.

W poprzednim fragmencie wspomniano o grupach, które mogłyby skorzystać najwięcej na urzeczywistnieniu założeń ekonomii społecznej. Grupy wiekowe bezrobotnych w wieku 50+ i poniżej 25. r. życia mogłyby wzajemnie się uzupełniać. Za pomocą administracji publicznej i właściwych merytorycznie jednostek organizacyjnych (np. urzędów pracy) bądź też fundacji, stowarzyszeń (o „przedsiębiorczym” profilu) mogłyby powstawać grupy wymiany informacji, które z pomysłów z czasem przeistaczałyby się w realne organizmy (przedsiębiorstwa społeczne). Właściwymi moderatorami byłyby instytucje otoczenia biznesu lub przedsiębiorcy, którzy w ten sposób nakreślaliby potrzeby rynku oraz wskazywali umiejętności niezbędne do zatrudnienia. Korzyścią dla obu grup bezrobotnych byłaby dyfuzja informacji. Młodzi zdobywaliby wiedzę od pracodawców i osób o większym stażu pracy. Starsi znaleźliby informacje, które umożliwiłyby ponowną aktywizację ze względu na spotkania zarówno z pracodawcami (np. przekwalifikowanie), jak i ludźmi młodymi, którzy kończąc studia znają nowe trendy i wymagania (teoretyczne) rynku. Pracodawcy mogliby wskazać pracownikom ścieżki rozwoju – tak, aby w przyszłości pozyskać odpowiednią kadre. Instytucje otoczenia biznesu wsparłyby proces merytorycznie i finansowo, wykorzystując do tego środki celowe z UE bądź darowizn. Z czasem grupy te mogłyby usamodzielniać się dzięki odpowiedniemu wsparciu finansowemu, tworząc np. przedsiębiorstwa społeczne.

Drugi sposób zapobiegania bezrobociu pojawia się już w systemie szkolnictwa wyższego. Przedsiębiorcy, poszukując pracowników, często wskazują na brak fachowców, jednak sami nie przyczyniają się do poprawy jakości i adekwatności kształcenia. Właściwym sposobem mogłyby być „przy akademickie przedsiębiorstwa społeczne”²³. Realizacja takich projektów powinna przebiegać wieloetapowo. Po pierwsze: finansowanie. Możliwym wydaje się pozyskanie odpowiednich środków z UE. Niewykluczony jest również wkład pracodawców. Wsparcie w postaci aportu rzeczowego (np. pomieszczeń) mogłoby stanowić wkład sektora nauki i JST²⁴. Większe przedsiębiorstwa z województwa musiałyby aktywnie włączyć się w stworzenie programów nauczania tak, aby spełniały one wymagania pracodawców. W ten sposób szkoły uzyskałyby sprzęt i wiedzę o rynku, a studenci umiejętności potrzebne w gospodarce. Pojawiające się przedsiębiorstwa społeczne byłyby przedsiönkiem do zatrudnienia w firmach funkcjonujących w województwie. W nich tworzono by namiastkę właściwej pracy. W ten sposób studenci uzyskiwaliby wymagane doświadczenie, a pracodawcy selekcjonowali i dobierali pracowników, samemu włączając się w proces kształcenia. Firmy usamodzielniałyby się finansowo, świadcząc usługi np. na rzecz przedsiębiorstw regionalnych (po minimalnym zysku – wymaganym do odtworzenia). Taki proces przynosiłby wielostronne korzyści.

²³ Przynajmniej na początku byłyby to przedsiębiorstwa quasi-społeczne. Po etapie rozruchu możliwym byłoby usamodzielnienie (finansowe) tego typu podmiotów.

²⁴ Jednostki Samorządu Terytorialnego.

Ekonomia społeczna na Podlasiu – dobre praktyki

Przedsiębiorstwa społeczne to, niestety, rzadkość w Polsce. Nie inaczej jest na Podlasiu. Są jednak firmy, które umiejętnie korzystają z ekonomii społecznej i mogą stanowić przykład do naśladowania. W województwie podlaskim stanowią one znacznie mniej niż 1% wszystkich przedsiębiorstw. Poniżej przedstawiono pięć przykładów właściwego wykorzystania założeń ekonomii społecznej w praktyce²⁵.

Podlaskie Zakłady Spożywcze zlokalizowane na terenie Białegostoku są przykładem spółdzielni pracy realizującej założenia ekonomii społecznej. Kluczowa działalność to produkcja pasztetów bez konserwantów i środków chemicznych. Ma to na celu wytworzenie produktu, który jest zdrowy i zgodny z oczekiwaniami społeczeństwa. Zwiększa to oczywiście koszty produkcji. Ekonomia społeczna, oprócz sposobu produkcji, jest również widoczna w postaci systemu zatrudniania, który premiuje osoby w dojrzałym wieku oraz niepełnosprawne²⁶.

Kolejnym przykładem jest KLANZA, czyli Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów, oddział w Białymstoku. Jest to organizacja pozarządowa, której celem jest zrzeszanie osób aktywnych, pragnących poprawić rzeczywistość edukacyjną. Organizację cechuje nieliniowe podejście do nauczania, wychowywania oraz animacji społeczno-kulturalnej. Wszystko to ma na celu wzmocnienie pozytywnych efektów rozwojowych odnośnie do twórczości i poszanowania podmiotowości (jednostki ludzkiej). Celem organizacji jest propagowanie idei pedagogiki poprzez zabawę, zarówno na terenie Polski, jak i poza granicami kraju (Litwa, Łotwa, Białoruś). Tworzone projekty kierowane są do pedagogów, nauczycieli, wychowawców, katechetów, pracowników socjalnych, organizatorów kolonii, obozów, zimowisk, pracowników placówek kulturalno-oświatowych, jak również dzieci, rodziców, studentów i osób niepełnosprawnych. Działania pasjonatów (nauczycieli, pedagogów itd.) stowarzyszenia prowadzą do wzmocnienia pozytywnych efektów rozwojowych u najmłodszych członków społeczeństwa. Pozyskane środki są reinwestowane, co pozwala zachować ciągłość projektów, a zarazem nie obciąża nadmiernie uboższej części społeczeństwa²⁷.

MedBiał to zakład o długiej historii. Jego początki sięgają 1964 r. Wtedy zarówno asortyment, jak i struktura były stosunkowo ograniczone przez PRL-owską rzeczywistość. Obecnie zajmuje się on produkcją specjalistycznej odzieży i bielizny szpitalnej oraz odzieży roboczej. Posiada własną pracownię wzorniczą, która odpowiada praktycznie na każde życzenie klientów. Dzięki właściwemu i skutecznemu zarządzaniu jest on nowoczesnie wyposażony (maszyny renomo-

²⁵ Cztery przedsiębiorstwa są z województwa podlaskiego, natomiast pięte leży w województwie warmińsko-mazurskim.

²⁶ Podlaskie Zakłady Spożywcze, [online], [dostęp 04.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.pzskonserwy.pl/>.

²⁷ Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA, [online], [dostęp 04.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.klanza.bialystok.pl/content/view/78/43/>.

wanych firm z Japonii i Niemiec: JUKI i VEITA). Przedsiębiorstwo dba o rozwój kadry. Warto podkreślić, że firma posiada status Zakładu Pracy Chronionej, co wypukla jej społeczne założenia²⁸.

Spółdzielnia Inwalidów Przyszłość została założona w 1951 r. W pierwszych latach jej działalność obejmowała usługi w branżach: szewskiej, introligatorskiej, krawieckiej i blacharskiej. Od 1967 r. rozpoczęto produkcję w zakresie przetwórstwa papieru. Z czasem uruchomiono również dział poligraficzny i produkcję opakowań dla przemysłu. Dzięki zaangażowaniu i właściwemu planowaniu zakład przechodził modernizacje, efektem czego jest obecnie nowoczesny zakład produkujący opakowania z papieru i kartonu, szeroko pojętą poligrafię, a także materiały reklamowe. W przedsiębiorstwie ponad ¾ osób stanowią niepełnosprawni. Firma jest dostosowana do potrzeb inwalidów oraz wykazuje wrażliwość na kwestie zdrowotne pracowników. Pozwala to w efektywny sposób wykorzystać umiejętności i chęci do pracy tej grupy społecznej. Spółdzielnia pokazuje również, że można realnie konkurować z producentami chińskimi, ponieważ praktycznie opanowała rynek produkcji kartoników do wódek, co na dzień dzisiejszy (koniec 2011 r.) stanowi 50% mocy wytwórczych²⁹. Jest to dobry przykład na to, że można osiągać rzeczy teoretycznie niemożliwe. Spółdzielnia jest własnością jej członków. To oni decydują o jej kształcie i przyszłości. Może właśnie dzięki temu są w stanie być tak konkurencyjnymi. Dbalność o własne przychodzi łatwiej niż o cudze. Firma ma oczywiście status zakładu pracy chronionej.

Przedsiębiorstwem społecznym w rozumieniu XXI w. (spoza Podlasia) jest Garncarska Wioska. W województwie warmińsko-mazurskim również powstają prężne przedsiębiorstwa społeczne. Jest to region wchodzący w skład Polski Wschodniej, która szczególnie silnie dotknięta jest bezrobociem. Obszar charakteryzuje się dużą atrakcyjnością turystyczną i ze względu na swoje znaczne zacofanie przemysłowo-usługowe stwarza potencjał dla rekreacji i wypoczynku. Niestety, kapitał prywatny pozostaje mało aktywny, skupiając się przeważnie w większych ośrodkach miejskich zlokalizowanych nad jeziorami. Mimo wymienionych trudności, w gminie Kamionki powstała Garncarska Wioska, dając wykluczonej społecznie, dotkniętej głębokim i trwałym bezrobociem ludności szansę na zmianę istniejącego stanu rzeczy. Przy wykorzystaniu środków z Europejskiego Funduszu Społecznego, w oparciu o dawne umiejętności rzemieślnicze i ginące już dziś zawody, stworzono mieszkańcom wsi nidzickich szansę zatrudnienia oraz możliwości rozwoju lokalnego. W ramach przedsiębiorstwa społecznego podjęto się szczytnej misji promocji historii i kultury regionalnej. Inicjatorami byli sami mieszkańcy Kamionki. Przy pomocy lokalnego stowarzyszenia utworzono

²⁸ Zakład Pracy Chronionej MedBial, [online], [dostęp 04.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.medbial.com.pl/>.

²⁹ Spółdzielnia Inwalidów „Przyszłość”, [online], [dostęp 05.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.sip-sip.com.pl/historia.html>.

klaster z różnych podmiotów, który powołał wspólną markę³⁰. „Celem projektu było stworzenie dobrze funkcjonującego i modelowego przedsiębiorstwa społecznego na wsi, złożonego z kilkunastu różnych podmiotów – organizacji i osób prowadzących działalność gospodarczą tworzących razem KLASTER. To przedsiębiorstwo społeczne prowadzi pod wspólną marką produkcję i usługi w zakresie garncarstwa, kowalstwa, krawiectwa, renowacji starych mebli, produkcji papieru czerpanego, agroturystyki i turystyki zielonej. To wreszcie nowa specjalizacja dla jednej z mazurskich wsi – Kamionki, gdzie ten projekt jest już realizowany oraz możliwość włączenia mieszkańców innych wsi z rejonu Nidzicy”³¹. Projekt z roku na rok przyciąga coraz więcej turystów, a tym samym daje możliwość do zwiększania zatrudnienia. Jest to wielki sukces ekonomii społecznej w praktyce³².

Podsumowanie

Ekonomia społeczna w XXI w. zdobywa na znaczeniu. Jest to wynik polityki zmierzającej do większego usamodzielnienia się społeczeństwa i chęci poprawy poziomu życia.

W ramach artykułu wskazano główne problemy podlaskiego rynku pracy. Liczne zagrożenia można jednak zniwelować poprzez odpowiednią współpracę struktur publicznych z sektorem prywatnym i światem nauki. Dzięki wykorzystaniu *know-how* możliwe jest osiągnięcie realnej poprawy w zakresie zatrudnienia.

Należy mieć świadomość, że wszystkim ludziom nie jest się w stanie pomóc. Ważne jest jednak, by pomagać tym, którzy tego potrzebują i chcą zmienić swój stan. Pomoc musi być tak skonstruowana, aby faktycznie nie szkodzić. Zasiłki nie są najważniejszą formą wsparcia. Warto działać na rzecz samodzielności jednostek. Pomagając, pamiętajmy, że przysłowiowa jałmużna jest ważna, jednak wielokrotnie cenniejsze jest umożliwienie zarobienia na swoje potrzeby.

Jest wiele przykładów skutecznych działań w zakresie ekonomii społecznej. Te wymienione wyżej skupiają się przede wszystkim na spółdzielczości, która ma najdłuższe tradycje w polskich realiach. Przedsiębiorstwa społeczne mogą przybierać wiele form (zgodnie z KSH³³), co ułatwia funkcjonowanie i pozwala na większą elastyczność rynkową. Na przykładzie Garncarskiej Wioski widoczny jest postęp w rozwoju przedsiębiorczości społecznej.

³⁰ J. Dryl, *Ekonomia społeczna na przykładzie przedsiębiorstwa społecznego Garncarska Wioska*, „Biuletyn” 2010, nr 2, s. 15-17.

³¹ P. Fączak, J. J. Wygnański, *Polski model ekonomii społecznej – rekomendacje dla rozwoju*, Fundacja Inicjatyw Społecznych, Warszawa 2008, s. 15-17.

³² J. Dryl, *Ekonomia społeczna na przykładzie przedsiębiorstwa społecznego Garncarska Wioska*, [online], [dostęp 05.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.fundacjarise.pl/UserFiles/file/Podlaski%20Inkubator%20Przedsi%C4%99biorczo%C5%9Bci%20Spo%C5%82ecznej/wioska.pdf>.

³³ *Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych*, Dz. U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037 z późn. zm.

Ludzie muszą czuć się potrzebni. Ekonomia społeczna urealniona w postaci przedsiębiorstw społecznych pozwala to osiągnąć. Daje satysfakcję i zadowolenie, pozwalając zarazem na zapewnienie godziwej egzystencji. „Bez pracy nie ma pełni radości życia”³⁴.

Bibliografia

1. *Analiza wpływu interwencji z Europejskiego Funduszu Społecznego na rynek pracy w województwie podlaskim*, [online], [dostęp 25.02.2012], dostępny w Internecie: http://www.ewaluacja.gov.pl/Wyniki/Documents/6_121.pdf.
2. *Dobre praktyki: Polska*, [online], [dostęp 06.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433243>.
3. Dryl J., *Ekonomia społeczna na przykładzie przedsiębiorstwa społecznego Garncarska Wioska*, „Biuletyn” 2010, nr 2.
4. Dryl J., *Ekonomia społeczna na przykładzie przedsiębiorstwa społecznego Garncarska Wioska*, [online], [dostęp 05.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.fundacjarise.pl/UserFiles/file/Podlaski%20Inkubator%20Przedsi%C4%99biorczo%C5%9Bci%20Spo%C5%82ecznej/wioska.pdf>.
5. *Ekonomia Społecznego Sukcesu*, [online], [dostęp 28.02.2012], dostępny w Internecie: <http://ekonomiasukcesu.pl/es-w-unii-europejskiej,pl,ekonomia%20spoleczna.html>.
6. *European Reserch Network*, [online], [dostęp 20.09.2012], dostępny w Internecie: <http://www.emes.net/index.php?id=203>.
7. Fączak P., Wygnański J. J., *Polski model ekonomii społecznej – rekomendacje dla rozwoju*, Fundacja Inicjatyw Społecznych, Warszawa 2008.
8. Hausner J., *Zarządzanie publiczne*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008.
9. Krzemiński J., *Fundusze unijne po 2013 r. – pożyczki wyprą darmowedotacje*, [online], [dostęp 27.02.2012], dostępny w Internecie: <http://www.obserwatorfinansowy.pl/2011/02/10/fundusze-unijne-po-2013-r--%E2%80%93pozyczki-wypra-darmowe-dotacje/>.
10. *Overview*, [online], [dostęp 20.09.2012], dostępny w Internecie: <http://www.emes.net/index.php?id.=216>.
11. PAP, *Podlaskie: rośnie bezrobocie, będą zatrudniać*, [online], [dostęp 03.03.2012], dostępny w Internecie: <http://praca.wp.pl/title,Podlaskie-rosnie-bezrobocie-ale-niektore-firmy-beda-zatrudniac,wid,14283976,wiadomosc.html>.
12. *Podlaski rynek pracy*, grudzień 2011, [online], [dostęp 19.02.2012], dostępny w Internecie: http://www.up.podlasie.pl/uploads/upload/w_badan_i_analiz/podlaski_rynek_pracy/rynek_pracy_XII2011.pdf.

³⁴ Antoni Czechow (1860-1904) – rosyjski nowelista i dramatopisarz.

13. Podlaskie Zakłady Spożywcze, [online], [dostęp 04.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.pzskonserwy.pl/>.
14. *Polityka rynku pracy w woj. podlaskim w 2011 r. – posiedzenie plenarne Wojewódzkiej Komisji Dialogu Społecznego w dniu 28 marca 2011 r.*, [online], [dostęp 01.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.dialog.gov.pl/files/pub/Polityka%20rynku%20pracy%20w%20wojew%20C3%B3dztwie%20podlaskim%20w%202011%20r..pdf>.
15. Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA, [online], [dostęp 04.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.klanza.bialystok.pl/content/view/78/43/>.
16. *Produkt krajowy brutto – rachunki regionalne w 2009 r.*, [online], [dostęp 27.02.2012], dostępny w Internecie: http://www.stat.gov.pl/gus/5840_3594_PLK_HTML.htm.
17. *Social entirprises*, [online], [dostęp 20.09.2012], dostępny w Internecie: <http://www.emes.net/index.php?id=203>.
18. Spółdzielnia Inwalidów „Przyszłość”, [online], [dostęp 05.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.sip-sip.com.pl/historia.html>.
19. Stefaniak J., *Wykorzystaj przetarte szlaki ekonomii społecznej*, AMJ MARKETING, Gdańsk 2009.
20. *Strategia rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku. Załącznik do Uchwały Nr XXXV/438/06 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 30 stycznia 2006 r.*, Białystok 2006.
21. Szymański P., Zarzycki W., *Zakładanie i prowadzenie przedsiębiorstwa społecznego*, FPW Barka, Poznań 2010.
22. *Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych*, Dz. U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037 z późn. zm.
23. Wilkin J., *Obszary wiejskie w warunkach dynamizacji zmian strukturalnych*, [w:] *Ekspertyzy do Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, t. I, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.
24. Zakład Pracy Chronionej MedBial, [online], [dostęp 04.03.2012], dostępny w Internecie: <http://www.medbial.com.pl/>.